

СУЩОСТЬ ПОНЯТТЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТІ ПРІДПРИЯТТЯ

Автором були проаналізовані теоретичні підходи учених до розуміння сутності конкурентоспособності підприємства, високий рівень якої дозволяє сформувати конкурентну економіку регіону і країни в цілому. Аналіз теоретичних визначень «конкурентоспособності підприємства» дозволив виділити підходи до її розуміння. Згадане дослідження дозволило автору визначитися з власним розумінням даної економічної категорії.

Ключові слова: конкуренція, конкурентна економіка, конкурентоспособність, конкурентоспособність підприємства.

Головко-Марченко Інна Сергіївна, асистент кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна, e-mail: inna_3101@mail.ru.

Головко-Марченко Інна Сергіївна, асистент кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна.

Golovko-Marchenko Inna, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Ukraine, e-mail: inna_3101@mail.ru

УДК 330.313:504.064.4:658.567.3

Барун М. В.

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ПРОЄКТІВ З ВИКОРИСТАННЯ ВТОРИННИХ РЕСУРСІВ

Розглядається процедура економіко-екологічної оцінки впровадження проєктів з використання вторинних ресурсів на підприємстві з точки зору системного підходу, в залежності від внутрішніх та зовнішніх факторів середовища функціонування, та спрямованості на екологізацію виробничої діяльності. Визначено вплив та ефекти при економіко-екологічній оцінці з врахуванням синергетичного підходу, який дає можливість переоцінити характер економіко-екологічних відносин.

Ключові слова: економіко-екологічна оцінка, вторинні ресурси, ефект.

1. Вступ

Екологізація виробництва та впровадження ресурсозберігаючого типу розвитку національної економіки на сьогодні є одним з пріоритетних завдань, що підтверджується Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про енергозбереження» та іншими державними стандартами та програмами [1–3], а також має відповідне відображення в «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [4].

2. Аналіз літературних джерел та постановка проблеми

Методологічні й теоретико-методичні основи формування комплексних економічних механізмів управління екологічно збалансованим розвитком, екологізацією виробництва і споживання досить детально досліджені у працях О. Ф. Балацького, С. Н. Бобильова, Б. В. Буркинського, Л. Г. Мельника, Н. В. Пахомової, І. М. Сотник, Л. Хенса, Є. В. Хлобистова та інших авторів.

Метою статті є аналіз інструментарію економіко-екологічних оцінок проєктів з використання вторинних ресурсів та визначення різновидів ефектів від впровадження такого типу проєктів на виробництві.

3. Основна частина

Перспективи економічного зростання, в контексті сталого розвитку, пов'язують з вирішенням глобальних проблем збереження ресурсів для майбутніх поколінь. Для розкриття сутності та особливостей оцінювання потенціалу використання природних ресурсів необхідно

розглянути методологію та інструментарій економіко-екологічної оцінки.

Сутність економіко-екологічної оцінки полягає в тому, що за допомогою певних показників, які поділяються на витратні та результативні, з максимальною точністю відобразити ступінь виконання функцій конкретним природним ресурсом. А оскільки функції, які виконують природні ресурси, носять фізичний, економічний, екологічний та соціальний характер, то економіко-екологічні оцінки мають враховувати кількісні та якісні зміни природного ресурсу враховуючи всі фактори впливу на них. Тому, виходячи з вищезазначеного, під об'єктом економіко-екологічної оцінки слід розуміти різні види наслідків, які фактично впливають, чи можуть потенційно впливати на фізичні, економічні, екологічні та соціальні процеси та явища.

Так, в роботі [5] Л. Г. Мельник під економіко-екологічними показниками розуміє економічні показники, що характеризують різні сторони використання природних благ та підрозділяє їх за функціональним призначенням на дві групи, а саме: економіко-екологічні оцінки — це види економічних показників, що характеризують зміну параметрів господарської діяльності економічних суб'єктів (витрати, доходи чи їх зміни), у відповідь на процеси використання природних благ і/чи впливу на компоненти середовища; економіко-екологічні ставки — це питомі економічні показники (тарифи, частки, процентні нормативи, ін.), що враховують дію, або вплив екологічних факторів та забезпечують реалізацію економічних інструментів (систем цін і платежів, умов одержання прибутку, ін.).

В залежності від задач змінюється точність оцінок. Наприклад, вона може коливатися від орієнтовних розрахунків (застосування спрощених коефіцієнтів) до

багатофакторних розрахунків, які використовуються для вирішення задач моделювання економіко-екологічних систем. Як визначають Є. В. Мішенін, В. О. Паламарчук та П. І. Коренюк [6] складність таких оцінок полягає у неможливості точно передбачити сценарії розвитку тих чи інших екологічних процесів через їх нелінійність, комплексність і хаотичність. З іншого боку складно врахувати увесь комплекс соціальних, економічних і екологічних наслідків використання і відтворення природних ресурсів. З цієї точки зору економіко-екологічна оцінка спрямована на визначення ступеня зменшення соціальної й економіко-екологічної вартості природних ресурсів.

Оскільки економіко-екологічна оцінка вимагає точності, ґрунтовності та комплексності в аналізі факторів впливу вона повинна базуватися на засадах системного підходу. Сутність системного підходу в контексті економіко-екологічної оцінки полягає в цілісній оцінці стану природних ресурсів в залежності від внутрішніх та зовнішніх факторів які змінюють стан навколишнього природного середовища та його елементів. Системний підхід також передбачає аналіз стану навколишнього природного середовища в динаміці.

Процедурно економіко-екологічна оцінка складається з таких етапів [7]: визначення системи природних ресурсів, що оцінюються (рослинні ресурси, лісові біогеоценози); визначення і ранжування споживчої вартості природних ресурсів, функцій, способів користування, а також критеріїв їх оцінки; визначення кола фактичних і потенційних споживачів природних ресурсів (галузей, сфер виробництва, підприємств, регіону, суспільства в цілому); параметричний і факторний аналіз стану природних ресурсів із застосуванням тих чи інших критеріїв виміру (натуральних, натурально-вартісних, вартісних) стану природних ресурсів в залежності від особливостей впливу дестабілізуючих факторів.

Наслідки впливу на природні ресурси вимірюються за допомогою якісних та кількісних показників. Якісні показники відображають зміни в цінності екосистеми, в тому числі і природних ресурсів, які практично неможливо оцінити в числовому еквіваленті, тобто зміна природного ландшафту, або зміна комфортності проживання населення тощо. Кількісні показники оцінки відображають зміну продуктивності природних ресурсів, зміну обсягів запасів та ін. Факторами трансформації природного навколишнього середовища є не тільки фізичний вплив на його стан, а й організаційно-правові відносини, технологічні процеси в природокористуванні та законодавчо-правові зміни.

Тому, з врахуванням вищезазначеного, можна сказати, що економіко-екологічна оцінка враховує не тільки вплив природних, економічних, соціальних та технологічних процесів, а й синергетичний вплив процесів, які відбуваються в навколишньому природному середовищі. Синергетичні зв'язки уособлюють системне поєднання процесів впливу при економіко-екологічній оцінці. Це той тип взаємозв'язків, що зумовлює систему налаштуватися на більш продуктивний, ефективний характер роботи та вчасно реагувати на зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі. Визначення впливів, а відповідно й ефектів, при економіко-екологічній оцінці, з точки зору синергетичного підходу дає змогу переоцінити характер еколого-економічних відносин [8–9].

При економіко-екологічній оцінці дуже важливу роль відіграють причинно-наслідкові зв'язки між негативними

наслідками на стан довкілля і проявами цих наслідків у часі. Визначаються ці наслідки та їх прояви у часі через прямий та непрямий збиток, також відокремлюють потенційні або фактичні збитки, відвернені та ліквідовані збитки. Цей процес відбувається в залежності від цілей економіко-екологічного аналізу, причинно-наслідковий зв'язків, відповідних методик та наявності необхідної інформації.

Ефекти від реалізації проектів з використання вторинних ресурсів мають велику кількість різновидів та можуть бути класифіковані за аналогією до класифікації ефектів від реалізації екологічно орієнтованих інвестицій, яка представлена в роботі [10] за наступними класифікаційними ознаками: форма зовнішнього прояву (прямі – інтерналії та опосередковані – екстерналії); часовий ланцюг (поточні, відстрочені); можливість кількісного виміру (вимірні – можуть бути виражені в кількісних показниках; невимірні – якісні оцінки, які не мають форми кількісного прояву); реципієнти (які виникають у підприємства-виконавця; у споживачів продукції підприємства; у партнерів та співробітників підприємства; у інвесторів та страхових компаній; у населення); масштаб охоплення (глобальні – міжнаціональний рівень; народногосподарські – національний, макроекономічний рівень; територіальні – регіональний, мезоекономічний рівень; галузеві; локальні – мікроекономічний рівень, рівень підприємства); вид результатів (попереджений економічний ефект від впливу на людину і оточуюче середовище; ефект замикаючих витрат; зовнішньоекономічний ефект; ефект потенціалу економічного зростання; синергетичний ефект).

Виявлення системи наслідків, які виникають в наслідок реалізації проектів по залученню в процес виробництва вторинних ресурсів, дослідження механізмів їх впливу на формування витрат та результатів зумовлено необхідністю дотримання такого важливого методологічного принципу, як комплексне врахування всієї системи факторів, під впливом якої формується загальна величина цих витрат та результатів.

4. Висновки

Узагальнюючи, економіко-екологічна оцінка повинна базуватися на доступній інформації та враховувати прямий і непрямий вплив на природні ресурси та оточуюче природне середовище з оцінкою збитків від використання природних ресурсів і врахуванням витрат на відновлення, базуючись на їх ринковій вартості.

Тому, одним з головних напрямків гармонізації взаємовідносин суспільства та оточуючого природного середовища є прогнозування та планування не тільки в економічній, а й в екологічній сферах. Вдосконалення існуючого механізму господарювання неможливо без оцінки ситуації, що склалася при взаємодії економіки та екології на різних рівнях, а також без представлення аргументованих можливих варіантів сценарію розвитку еколого-економічних відносин в майбутньому.

Література

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Текст]: Постанова Верховної Ради України № 1268-12 від 26 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 41. – Ст. 5 46.

2. Закон України «Про енергозбереження» [Текст]: Постанова Верховної Ради України № 74/94-ВР від 1 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994. — № 30. — Ст. 894-904.
3. Закон України «Про відходи» [Текст]: Постанова Верховної Ради України № 2756-VI-ВР від 02 грудня 2010 // Відомості Верховної Ради України, 2011. — № 23. — Ст. 160.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Текст] / Г. О. Андрощук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.
5. Мельник, Л. Г. Екологічна економіка [Текст]: підручник / Л. Г. Мельник. — 2-ге вид., випр. і доп. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. — 348 с.
6. Паламарчук, В. О. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування [Текст] / В. О. Паламарчук, Є. В. Мішенін, П. І. Коренюк. — Д.: Пороги, 2004. — 258 с.
7. Хлобистов, Є. В. Еколого-економічна оцінка механізму контролю за викидами парникових газів [Текст] / Є. В. Хлобистов, М. В. Потабенко // Механізм регулювання економіки. — 2007. — № 3. — С. 23–29.
8. Кемпбелл, Э. Стратегический синергизм [Текст] / Э. Кемпбелл, Лаос К. Саммерс. — 2-е изд. — СПб.: Питер, 2004. — 416 с.
9. Урманов, И. И. Синергические связи как новая модель организации производства [Текст] / И. И. Урманов // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 3. — С. 19–26.
10. Андреева, Н. Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление [Текст]: монография / Н. Н. Андреева. — Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2006. — 536 с.

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧЕСЬКОЇ ОЦІНКИ ПРОЕКТІВ С ІСПОЛЬЗУВАННЯМ ВТОРИЧНИХ РЕСУРСІВ

Рассматривается процедура экономико-экологической оценки внедрения проектов с использованием вторичных ресурсов на предприятии с точки зрения системного подхода, в зависимости от внутренних и внешних факторов среды функционирования, и направленности на экологизацию производственной деятельности. Определено влияние и эффекты при экономико-экологической оценке с учетом синергетического подхода, который дает возможность переоценить характер экономико-экологических отношений.

Ключевые слова: экономико-экологическая оценка, вторичные ресурсы, эффект.

Барун Марина Вікторівна, здобувач, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Україна, e-mail: masha-barun@mail.ru.

Барун Марина Вікторівна, соискатель, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Україна.

Barun Marina, Institute of Market Problems and Economic-and-Ecological Research, Ukraine, e-mail: masha-barun@mail.ru

УДК 331.5

Колмакова О. М.

ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

Дослідження людських ресурсів завжди актуальні, оскільки їх розвиток відбувається практично безперервно. Вирішенню питань оцінки, розвитку і зміцнення людської складової продуктивних сил присвячена дана робота. Особо виділений шлях відтворення населення — рееміграція. Узгодження рееміграції та внутрішнього ринку праці.

Ключові слова: математичне моделювання, рееміграція, продуктивні сили, людські ресурси.

1. Вступ

Сучасні науковці головним позитивним фактором «заробітчанства» вважають надходження до України міграційного капіталу, тому, що він є капітальними інвестиціями в розвиток економіки України. Але автор не згоден з цим, бо перш ніж почати участь в відтворювальному процесі виробництва та його розширенні, ці кошти спричиняють підвищення рівня інфляції. Також кошти, які надійшли з закордону, не інвестуються в наукомісткі високотехнологічні сфери економіки країни, а витрачаються на придбання товарів народного споживання, більшість яких або імпортується, або виробляється в Україні з матеріалів (складових), що завозяться з-за кордону. На думку автора, надходження міграційного капіталу до України лише тимчасово покращує соціально-економічне становище в країні. Реальну вигоду від нього отримує країна на території якої працюють українські мігранти, бо в економіці цієї країни задіяна дешева якісна робоча сила, відповідно збільшується реальний обсяг ВВП, збільшується державний бюджет та реалізуються програми соціально-економічного розвитку для покращення рівня життя громадян цієї країни. Саме тому, майже всі розвинуті країни мають

програму стимулювання рееміграції: Франція, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Німеччина, Канада, США, Японія, Ірландія, Австрія та ін. Цим обґрунтовується актуальність проведення даних досліджень.

2. Аналіз літературних даних і постановка проблеми

Вирішенням проблем, пов'язаних з переміщенням людських ресурсів, з трудовою міграцією в Україні, займаються А. Гайдучкий, І. Гайдош, Головіна, І. П. Потехін, І. П. Петрова, М. Стасюк, В. Крючковський, М. Котур, О. Шиманська [1–10]. Наукові надбання провідних учених є досить важливим вкладом в економічну науку, але, як показує практика, окремі проблеми теоретичного та прикладного характеру не дістали належного вирішення і залишаючись методично незабезпеченими. Зокрема відсутня спрощена система оцінки розвитку людських ресурсів, яка би на відміну від інших, враховувала інтенсивність відтоку людських ресурсів, міграційних та рееміграційних процесів.

Саме тому, метою даної роботи є розробка математичної моделі, що дозволить оцінити та спрогно-